

H25 – Forebyggelse og håndtering af skuldersår

Formålet er at undgå søer med skuldersår

1. Forebyg skuldersår

- Søer og gylte holdes i middel huld i hele cyklus. Vigtigst er et rygspækmål på 15 mm ved indsættelse i farestalden
- Hvis soen tidligere har været ved at udvikle skuldersår, eller tidligere har haft et skuldersår, skal den have en skuldervest / gummimåtte ved indsættelse i farestalden
- Justér fareboksene, så soen får størst mulig bevægelsesfrihed
- Sørg for, at søerne kommer op at stå hyppigt
- Et tørt og fast underlag uden ujævnheder i farestien er nødvendigt og minimerer risikoen for skuldersår

2. Opdag begyndende skuldersår

- Kontrollér dagligt søernes skuldre for rødme
- Fluer på skulderne kan være tegn på begyndende skuldersår
- Eftersynet kan med fordel indarbejdes i de daglige arbejdsrutiner

3. Behandling af skuldersår

- Er der rødmen i huden gives gummimåtte, skuldervest eller -puder
- Er der rødmen smøres der med zinksalve dagligt
- Skuldersår, som er under 2 cm, smøres med zinksalve eller stalosansalve for at holde huden smidig
- Søer med lette skuldersår **skal** behandles efter dyrlægens anvisninger, så sårene ikke udvikler sig til svære skuldersår
- Søer med svære skuldersår **skal i sygesti** og behandles efter dyrlægens anvisninger. Alternativt skal soen aflives
- Der skal holdes ekstra øje med soen i sygestien. Hvis der ikke sker en bedring indenfor rimelig tid, skal soen aflives

Faktaboks
Til vurdering af skuldersår benyttes en klinisk skala

Ingen eller små skuldersår:

Ingen hudforandringer eller hudforandringer og sår, der på det bredeste sted måler mindre end 2 cm.

Lette skuldersår:

Et sår med tydelige kanter, der på det bredeste sted måler mindst 2 cm, og som ikke er et svært skuldersår.

Svære skuldersår:

Et sår med tydelige kanter, der på det bredeste måler mindst 5 cm, og er omgivet af en fortykket rand.

Der er udviklet en skuldersårsmåler til hjælp med vurderingen af skuldersår.

Faktaboks

Søer kan aflives ved hjælp af en boltpistol efterfulgt af afblødning eller rygmarvsstøder

H25 – Forebyggelse og håndtering af skuldarsår

0.	Skuldarsår kan sammenlignes med tryksår hos mennesker. De opstår som følge af et længerevarende tryk på vævet. Hos soen er et af de særligt udsatte områder dér, hvor skulderknoglen ligger lige under huden.
1.	Magre søer mangler det beskyttende spæklag over og omkring skulderbladet. De er derfor mere udsatte for at få skuldarsår. Der skal være mindst 16 mm rygspæk for at forebygge skuldarsår. Søer med under 13 mm rygspæk er risikosøer og bør indsættes direkte i en sti med en gummimåtte. Hyppige udfodringer, så søerne rejser sig hyppigt (5 - 8 gange dagligt), har vist sig at sænke frekvensen af skuldarsår.
1.	Hos søer udvikles hovedparten af skuldarsår indenfor de første uger efter faring. Det er vigtigt at sikre et optimalt huld samt at nedsætte soens liggetid.
1.	Søer, der én gang har haft skuldarsår, har dobbelt så stor risiko for at udvikle skuldarsår igen i den efterfølgende diegivningsperiode. Graden af skuldarsår bør derfor altid noteres i soens logbog og indgå i udsætterstrategien.
1.	Soen skal ubesværet kunne rejse og lægge sig, da den ellers bliver liggende i længere tid ad gangen. Fareboksen skal derfor være i yderste position ved indsættelse i farestalden og kun stilles ind ved faring. 1-3 dage efter faring bør fareboksen igen være i yderste position, dog uden at søerne kan vende sig i boksen. Flere daglige fodringer får hyppigere soen op at stå.
1.	Et fugtigt leje gør huden blød og derfor mindre robust overfor gnidninger mod gulvet.
1.	Fuldspaltegulve giver et ujævnt tryk på skulderpartiet. Det giver større risiko for problemer med skuldarsår i fuldspaltestier i forhold til farestier med delvist fast gulv.
1.	Tjek om der er ujævnheder i gulvet ved at knytte hånden, og køre knoerne rundt på gulvoverfladen.
2.	Hurtig og rettidig indsats er afgørende for skuldarsårets udvikling. Søerne <u>skal</u> efterses dagligt for skuldarsår på begge skuldre. Dette er lettest under fodring, hvor alle søer står op. Magre eller syge søer samt store søer, der har besvær med at rejse sig i fareboksen, kræver ekstra fokus.
2.	Ved rødme på skulderpartiet udskilles væske. Dette tiltrækker fluer til skulderpartiet, og kan derfor være tegn på begyndende skuldarsår.
3.	Allerede ved begyndende rødme og hævelse i huden skal der gøres tiltag, så tilstanden ikke forværrer yderligere. Soen skal sikres et blødt underlag i form af halm (sygesti), gummimåtte, skulderpuder eller veste. Følg dagligt med i, hvordan "såret" udvikler sig. Ulempen ved gummimåtter er, at soen kan have sværere ved at komme af med varme, og der kan opstå fugt, som gør huden på skulderen mere følsom overfor slid.
3.	Søer med svære skuldarsår skal altid være i en sygesti. Betændte skuldarsår skal, efter en grundig oprensning med sæbevand og efterfølgende skylning med rent vand, behandles dagligt med fx en antibiotikaholdig salve eller spray.
3.	Der skal holdes ekstra øje med soen i sygestien, og hvis der ikke sker en bedring i løbet af rimelig tid, skal soen aflives. Aflivning kan ske ved hjælp af boltpistol efterfulgt af afblødning eller rygmarvstødning.
3.	Søer med svære skuldarsår er ikke transportegnede. Hvis såret er dækket af en fast skorpe eller af granulationsvæv, kan søerne være egnede til transport under særlige hensyn. I disse tilfælde kan søerne ikke sendes over et samlested til eksport.